

Пристап до адвокат како средство за превенција на лошото постапување

*Извадок од 21-от Општ извештај на КСТ,
објавен во 2011*

18. Можноста лицето кое се наоѓа во полициски притвор да има пристап до адвокат претставува основна гаранција за спречување на лошото постапување. Постоенето на таква можност има дејство на одвраќање спрема оние лица кои се склони кон лошо постапување со притворените лица. Понатаму, адвокатот се наоѓа во добра позиција да преземе соодветни мерки во случај кога ќе дојде до лошо постапување.

19. За да биде делотворно, правото на пристап до адвокат треба да се гарантира од моментот на лишување на слобода¹. Во суштина, Комитетот за спречување на тортура (КСТ) постојано наоѓа дека во периодот што непосредно следи по лишувањето од слобода постои најголем ризик од заплашување и физичко малтретирање. Понатаму, правото на пристап до адвокат треба да се применува од моментот на лишување од слобода независно од правната положба на лицето; поконкретно, уживањето на ова право не треба да се условува со формалното квалификување односно прогласување на лицето за „осомничено“. На пример, во многу правни системи во Европа, овие лица може да бидат обврзани да присуствуваат на - и да престојуваат во - установи под надзор на органите надлежни за спроведување на законот за одреден временски период во својство на „сведок“ или заради „информативни разговори“; од искуството КСТ знае дека овие лица можат да бидат изложени на сериозен ризик од лошо постапување.

20. Правото на пристап до адвокат треба да го ужива секое лице кое е лишено од слобода, независно од тоа за колку „лесно“ дело е осомничено. Во голем број земји кои КСТ ги има посетено, лицата можат да бидат лишени од слобода дури и по неколку седмици за така наречени „административни“ дела. Комитетот не гледа оправдување на овие лица да им се ускрати правото на пристап до адвокат. Дополнително, Комитетот во пракса честопати се среќава со лица кои реално се осомничени за кривични дела, а кои формално се притворени за административен прекршок, а со цел да се избегнат гаранциите кои се однесуваат на осомничените лица за сторени кривични дела; Комитетот смета дека исклучувањето на одредени дела од опфатот правото на пристап до адвокат неизбежно доведува до ризик од вакво постапување.

¹ Секако, во зависност од околностите на секој конкретен случај, правото на пристап до адвокат може да се примени и во било која порана фаза од постапката.

21. Слично на ова, правото на пристап до адвокат треба да се применува независно од тоа колку „сериозно“ е делото за кое притвореното лице е осомничено. Во суштина, лицата кои се осомничени за особено тешки кривични дела може да бидат изложени на најголем ризик од лошо постапување, па оттаму да имаат најголема потреба од пристап до адвокат. Последователно на тоа, КСТ е против мерките со кои систематски се оспорува правото на пристап до адвокат за одреден временски период на притворени лица кои се осомничени за одредени видови на кривични дела (на пример, дела на тероризам). Прашањето дали ограничувањата на правото на пристап до адвокат се оправдани треба да се разгледува во зависност од околностите на секој конкретен случај, а не врз основа на видот на делата за кои лицето е осомничено.²

22. КСТ целосно признава дека во исклучителни случаи може да биде неопходно да се одложи примената на правото на притвореното лице на пристап до адвокат по сопствен избор за одреден временски период. Меѓутоа, ова не треба да резултира со целосно ускратување на правото на пристап до адвокат за целиот период за кој станува збор. Во вакви случаи, може да се обезбеди пристап до друг независен адвокат, за кој може да се верува дека нема да ги загрози легитимните интереси на истрагата. Сосема е возможно однапред да се направат соодветни аранжмани за вакви ситуации, во консултација со локалната Адвокатска комора или правната заедница.

23. Правото на пристап до адвокат за време на полицискиот притвор треба да го вклучува и правото на притвореното лице да се среќава насамо со неговиот/нејзиниот адвокат. Тргувајќи од фактот дека ова право претставува гаранција за спречување на лошото постапување (наспроти мерките за обезбедување на фер судење), сосема е јасно дека е од суштинско значење дека адвокатот треба да има директен физички контакт со притвореното лице. Ова е единствениот начин на кој адвокатот ќе може да ја процени физичката и психичката состојба во која се наоѓа засегнатото лице. Исто така, доколку средбите со адвокатот не се одвиваат насамо, притвореното лице може да не се чувствува слободно да го обелодени начинот на кој било третирано. Откако ќе се прифати дека во исклучителни случаи, адвокат на притвореното лице може да биде и друг адвокат, а не оној што лицето го избрало, како замена и кој му е определен согласно претходно договорена постапка, КСТ не гледа причина за дерогирање на обврската за доверливост на средбите меѓу овој адвокат и засегнатото лице.

24. Правото на пристап до адвокат, исто така, треба да го вклучува и правото на адвокатот да присуствува за време на било какво испрашување што го спроведува полицијата, како и да биде во можност да интервенира во текот на испрашувањето. Нормално, ова не треба да ја спречува полицијата да започне со испрашувањето на притвореното лице кое го искористило правото на пристап до адвокат, дури и пред адвокатот да пристигне, доколку тоа го налага итната природа на конкретниот случај; ниту пак со тоа се спречува можноста за замена на адвокатот кој го попречува нормалниот тек на испрашувањето. Имајќи го сето ова во предвид, доколку настане ваква ситуација, полицијата треба да сноси одговорност за своите постапки и дејствија.

25. Конечно, со цел да се обезбеди правото на пристап до адвокат за време на полицискиот притвор во целост да биде делотворно во практиката, треба да се предвидат соодветни одредби за остварување на ова право во рана фаза од кривичната постапка и за оние лица кои немаат доволно средства да платат адвокат.

² Како референца може да послужи пресудата на Европскиот суд за човекови права во случајот *Salduz v. Turkey* (27 ноември 2008), во која Судот утврдил дека „... Член 6§1 [од Европската конвенција за човекови права] налага, по правило, да се обезбеди пристап до адвокат ..., освен доколку во контекст на посебните околности на секој конкретен случај постојат убедливи причини да се ограничи тоа право.“ (став 55).